

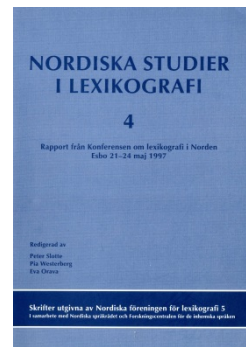
NORDISKE STUDIER I LEKSIKOGRAFI

Titel: Om valet av preposition vid verbet forska

Forfatter: Erika Lyly

Kilde: Nordiska Studier i Lexikografi 4, 1997, s. 275-284
Rapport från Konferens om lexikografi i Norden, Esbo 21.-24. maj 1997

URL: <http://ojs.statsbiblioteket.dk/index.php/nsil/issue/archive>

© Nordisk forening for leksikografi

Betingelser for brug af denne artikel

Denne artikel er omfattet af ophavsretsloven, og der må citeres fra den. Følgende betingelser skal dog være opfyldt:

- Citatet skal være i overensstemmelse med „god skik“
- Der må kun citeres „i det omfang, som betinges af formålet“
- Ophavsmanden til teksten skal krediteres, og kilden skal angives, jf. ovenstående bibliografiske oplysninger.

Søgbarhed

Artiklerne i de ældre Nordiske studier i leksikografi (1-5) er skannet og OCR-behandlet. OCR står for 'optical character recognition' og kan ved tegngenkendelse konvertere et billede til tekst. Dermed kan man søge i teksten. Imidlertid kan der opstå fejl i tegngenkendelsen, og når man søger på fx navne, skal man være forberedt på at søgningen ikke er 100 % pålidelig.

Erika Lyly

Om valet av preposition vid verbet forska

This paper considers the interaction between theory, data and lexicographical descriptions, with particular reference to constructions with prepositions. The Swedish verb *forska* 'to do research' and the connected prepositional phrases *i ngt*, *kring ngt*, *om ngt* och *på ngt* (roughly 'in/ around/ about/ on sth') are chosen as examples in order to study this interaction. The problem of the choice of preposition with the verb *forska* has come up in connection with the work on *Svensk konstruktionsordbok*, a phraseological dictionary currently in preparation at the Swedish Language Council in Stockholm. Some of the prepositions mentioned above have a partly overlapping usage. Even if these prepositions differ semantically, they are not distinct in meaning. Therefore the dictionary entry cannot simply list the constructions *forska i ngt*, *forska kring ngt*, *forska om ngt* and *forska på ngt*. There is a need to obtain a model by which a case such as this can be handled in lexicographic practice. The purpose of this article is to contribute to such a model by showing on a small scale how certain aspects of the theoretical analysis of the constructions can be integrated in the dictionary entry *forska*.

1 Inledning

Prepositioner hör till de kategorier som de flesta någon gång behöver slå upp i en ordbok. Att det kan vara svårt att avgöra vilken preposition som är lämpligast hänger samman med att prepositionerna ofta är lexikaliserade och därmed inte förutsägbara. Prepositioner har därför också visat sig vara svåra att integrera i den systematiska språkbeskrivningen. Att det finns förhållandevis liten teoretisk kunskap om prepositionernas syntaktiska och semantiska funktioner i språksystemet gör att det lexikografiska arbetet försvåras. Lexikografiska lösningar behöver vara väl teoretiskt underbyggda för att nå fram.

Prepositionerna vid verbet *forska* berör vissa aspekter av den teoretiska språkbeskrivningen. Den här artikeln kan ses som ett försök att i liten skala visa hur några av dessa aspekter har integrerats i ordboksartikeln *forska* i *Svensk konstruktionsordbok*. *Svensk konstruktionsordbok* är en fraseologisk ordbok som är under arbete på Svenska språknämnden i Stockholm. Syftet med artikeln är framför allt att för ordbokens del komma fram till en modell för presentation av verbkonstruktioner av typen *forska i ngt*, *forska kring ngt*, *forska om ngt* och *forska på ngt*. Prepositionerna i dessa verbkonstruktioner uppvisar en semantisk variation, men inte en distinkt sådan där betydelsen hos varje preposition är semantiskt avgränsad från de andra prepositionerna. Problemet är här att användningen av vissa av de aktuella prepositionerna delvis överlappar varandra. Man kan alltså inte i själva ordboksartikeln bara rada upp konstruktionerna i alfabetisk ordning utan det behövs en modell för hur lite mer svårhanterliga fall som dessa ska hanteras. För att få fram en sådan modell krävs först en syntaktisk och semantisk analys av de aktuella konstruktionerna. Den följer i avsnitt 2. I avsnitt 3 ges en modell för hur dessa presenteras i ordboken.

Man kan *forska i ngt*, *kring ngt*, *om ngt* och numera också *på ngt*. Gemensamt för prepositionsfraserna i dessa fyra verbkonstruktioner är att de har exakt samma syntaktiska roll i förhållande till verbet. De är alla prepositionsobjekt och har som sådana en objektliknande relation

till verbet. Verbet *forska* kan inte i nutida svenska ha ett direkt objekt. Man kan alltså inte **forska ngt*. Men intressant nog kunde man åtminstone på 1700-talet använda *forska* med direkt objekt. Detta illustreras i ordboksartikeln *forska* i SAOB med ett par diktrader av Hedvig Charlotta Nordenflycht ur hennes dikt *Det frälsta Svea* från 1746: ”Den som förr, med möda, flit och snille, / Til landets rikedom, naturen forska ville” (min understrykning). Konstruktionerna *forska i ngt*, *forska kring ngt*, *forska om ngt* och *forska på ngt* är syntaktiskt lika men inte semantiskt, även om den semantiska olikheten är subtil. Betydelseskilnaderna mellan dem består i att prepositionerna *i* och *om* i fraserna *i ngt* och *om ngt* har kvar en del av sina konkreta rumsbetydelser. Prepositionen *på*, som är tämligen ny i anslutning till *forska*, har ingen konkret betydelse kvar i det här sammanhanget. Här tycks *på* enbart ha syntaktisk funktion eller annorlunda uttryckt vara grammatikaliserad. Prepositionen *kring* däremot i frasen *kring ngt* är den av dessa prepositioner som har mest konkret betydelse.

2 Konstruktionerna *forska i ngt*, *forska kring ngt*, *forska om ngt* och *forska på ngt*

Det språkliga materialet i Svensk konstruktionsordbok bygger till mycket stor del på konkordanserna från Språkbanken vid Göteborgs universitet. Tabell 1 ger en kvantitativ översikt över användningen av de prepositioner som förekommer vid verbet *forska* fördelade på åtta konkordanser. Konkordanser med markeringarna P, DN och GP i tabellerna innehåller pressmaterial. FoF i tabellen är en förkortning för tidskriften *Forskning och framsteg*. Det är en mycket liten konkordans, som upptar bara två nummer av tidningen, ett från 1992 och ett annat från 1993. Konkordansen Snp står för Riksdagsdebatter och är från åren 1978 och 1979.

Konkordans	i	kring	om	på	Summa
P96	19	11	12	2	44
P95	28	15	24	3	70
GP94	18	11	13	3	45
DN 87	12	10	4	3	29
P76	4	0	0	0	4
P65	5	0	0	0	5
FoF	2	0	12	0	14
Snp	1	0	0	0	1
Summa	89	47	65	11	212

Tabell 1. Val av preposition vid *forska*

Som framgår av Tabell 1 är *i* den mest använda prepositionen, följd av prepositionen *om*. Att dessa två prepositioner toppar listan är inte förvånande. De står semantiskt nära varandra, vilket även avspeglas i tabellerna 2–6 i det följande. Av intresse i Tabell 1 är också förekomsten av prepositionen *på*. Det finns få belägg med *på* i konkordanserna, 11 stycken fördelade på fyra konkordanser. Av dem framgår att *på* använts åtminstone sedan 1987 i tidningstext. Den tidsmässiga fördelningen av *om* är märkligt nog jämförbar med den tidsmässiga fördelningen av *på*. Det inne-

bär att prepositionen *om* inte finns belagd i de aktuella konkordanserna förrän samma år som *på*, alltså 1987. Det förklarar kanske varför det enbart är *i* som ges som preposition vid verbet *forska* i tillgängliga ordböcker. Men konstruktionen *forska om ngt* är inte ny i svenskan. SAOB har ett belägg på *forska om* från 1848. Det är ett citat av J. L. Runeberg ur hans dikt *Fänrik Stål* "Jag fann så mycket återstå/ Att forska om och fråga" (min understrykning). Prepositionen *kring* har 47 belägg i konkordanserna, alla belagda i pressmaterial från 1987. Prepositionen *kring* har här alltså samma tidsmässiga fördelning som prepositionen *på*.

Konstruktionerna *forska i ngt*, *forska kring ngt*, *forska om ngt* och *forska på ngt* klassificeras i Svensk konstruktionsordbok som argumentstrukturer. Argumentstrukturer definieras som syntaktiska mönster, som anger vilka led som bör eller eventuellt kan fogas till ett uppslagsord. Se vidare Figur 1 i Ulla Clauséns artikel "Om pragmatiska fraser i Svensk konstruktionsordbok" i denna skrift. Samtliga prepositionsfraser i de aktuella verbkonstruktionerna har samma syntaktiska relation till verbet. De är prepositionsobjekt och som sådana obligatoriska led i de fraser där de ingår. Ett exempel på ett prepositionsobjekt är frasen *i genetik* i satsen *hon forskade i genetik*. Frasen *i genetik* har här en objektrelation till *forska*. Verbet *forska* kan också stå opreciserat utan objekt och är då intransitivt som i satsen *hon forskar*. Båda satserna kan givetvis byggas ut med adverbiala bestämningar. Dessa ingår i de här fallen inte i själva argumentstrukturerna. Ett exempel på en sådan adverbial bestämning är t.ex. prepositionsfrasen *på heltid*. Den kan fogas in i de båda exempelsatserna ovan. De lyder då *hon forskade i genetik på heltid* och *hon forskar på heltid*. Frasen *på heltid* är här inte en del av det syntaktiska mönstret för verbet *forska*. Den adverbiala bestämningen *på heltid* noteras därför inte i formaliseringarna, men kan självfallet om man så vill tas med i exemplet.

Transitivitet och nominalets form

Verbet *forska* kan i nusvenskan ha prepositionsobjekt, men inte direkt objekt. Ett semantiskt närstående verb som *studera* kan däremot ha direkt objekt, men inte prepositionsobjekt. I artikeln *Transitivity in grammar and discourse* studerar Hopper & Thompson i ett typologiskt perspektiv olika komponenter som är av betydelse för transitiviteten. Enligt Hopper & Thompson finns det ett samband mellan verbets grad av transitivitet och den form som nominalet står i (1980:252f). Det nominal som här avses är det substantiviska led som semantiskt fungerar som s.k. patient till verbet. En väsentlig punkt i Hopper & Thompsons teori är att de ser transitiviteten som ett kontinuum. De ser alltså inte verben som antingen transitiva eller intransitiva. De verb som är transitiva uppvisar olika grader av transitivitet.

Jag redovisar i det följande en undersökning som jag gjort av sambandet mellan valet av preposition och den form som det efterföljande nominalet har i de aktuella prepositionsfraserna *i ngt*, *kring ngt*, *om ngt* och *på ngt*. Resultatet redovisas i tabellerna 2–6 nedan. Jag har uteslutit nominal med attributiva bestämningar och också pronominaliserade nominal. Tar man med dem kommer andra hänsyn än de rent morfologiska med i bilden. Tabellerna presenteras från den kvantitativt största gruppen, nominalen i artikellös form, till de kvantitativt minsta, nominalen i obestämd form singularis och nominalen i bestämd form pluralis. En kvantitativ hierarki för de aktuella nominalfraserna ser då ut på följande sätt:

artikellös form > obestämd form pluralis > bestämd form singularis >
obestämd form singularis ; bestämd form pluralis.

I antal förekomster kan detta skrivas: $38 > 15 > 14 > 2$; 2. Nominalen i obestämd form singularis och bestämd form pluralis förekommer bara i två belägg vardera. I exempelform kan samma kategorier uttryckas på följande sätt. Jag har i exemplen använt prepositionen *i* där det går och ersatt *i* med *kring* i det enda exempel där *i* inte är möjlig. Hierarkin ovan kan då uttryckas med att frastypen *forska i genetik* är frekventare än *forska kring bullerskador*, som är frekventare än *forska i åldrandeprocessen* och som i sin tur är frekventare än både *forska i en uppgift* och *forska i modusformerna*. I konkordanserna finns alltså inte *forska* belagt med i tillsammans med ett nominal i obestämd form pluralis.

Hierarkin ovan visar att verbet *forska* har en förhållandevis låg grad av transitivitet. Enligt Hopper & Thompson (1980:253) uppvisar nämligen ett verb allt mindre grad av transitivitet ju mindre individualiserat nominalet är. Icke-individualiserade nominal kännetecknas av att de är generella, icke-mänskliga, abstrakta, att de har karaktären av massord och vidare av att de är pluralböjda och icke-anaforiska. Verb som uppvisar hög grad av transitivitet kännetecknas av de exakt motsatta egenskaperna. Nominalen är i det fallet individualiserade, dvs. de är specifika, mänskliga, konkreta, räkningsbara och anaforiska. Utgående från hierarkin ovan finns det visserligen några former hos verbet *forska* som enligt Hopper & Thompson skulle kunna rendera verbet en högre grad av transitivitet. Det är de individualiserade formerna med bestämd form singularis tillsammans med de mycket lågfrekventa formerna obestämd form singularis och bestämd form pluralis. Men det är de artikellösa formerna och formerna i obestämd form pluralis, som står främst i hierarkin och alltså har stor betydelse för verbets grad av transitivitet. Man kan säga att verbet *forska* på en tänkt transitivitetsskala ligger närmare polen låg transitivitet än den motsatta polen hög transitivitet. Är det möjligen så att verb med prepositionsobjekt har en förhållandevis låg grad av transitivitet? En intressant fråga som givetvis inte kan få något svar här eftersom jag inte har kunnat undersöka andra verb än verbet *forska* i det här sammanhanget. Det är den undersökningen som nu ska redovisas.

Nominalets form och valet av preposition

I det följande kommer jag att kommentera tabellerna 2–6 och vad man utgående från dem kan utläsa om sambandet mellan nominalets form och valet av preposition.

<i>Konkordans</i>	<i>i</i>	<i>kring</i>	<i>om</i>	<i>på</i>	<i>Summa</i>
P96	6	1	2	0	9
P95	7	2	5	1	15
GP94	2	3	2	0	7
DN 87	0	1	2	0	3
P76	0	0	0	0	0
P65	1	0	0	0	1
FoF	1	0	2	0	3
Snp	0	0	0	0	0
<i>Summa</i>	17	7	13	1	38

Tabell 2. Nominalen i artikellös form

Som framgår av tabell 2 ovan är det framför allt i konstruktionerna *forska i ngt* och *forska om ngt* som nominalen står i artikellös form. Fraser inledda med *om* ligger frekvensmässigt nära fraser inledda med *i*, som här toppar listan. Substantiv i artikellös form tenderar i allmänhet att utgöra generella, icke-räkningsbara nominal och det gäller också de nominal som finns bakom sifferuppgifterna i tabellen. Men det intressanta här är att det vid en närmare granskning av nominalen visar sig att det inte är samma slag av generella substantiv som står tillsammans med *i* som står tillsammans med *om*. De absolut flesta av de 17 nominal som står med prepositionen *i* betecknar större, generella ämnesområden. Utmärkande för dessa är att de ytterligare kan uppdelas i mindre begreppsmässiga enheter eller undergrupper. De kan alltså fungera som hyperonymer till begrepp som kan stå i en hyponymirelation till dem. Exempel på sådana nominal i konkordanserna är t.ex. *dramaturgi*, *etnologi*, *genetik*, *psykiatri* och sammansättningarna *fantasy litteratur*, *krigshistoria*, *kvantfysik*, *miljöpsykologi* och *populärkultur*. När man sedan studerar de 14 nominal som står med *om* visar det sig att de semantiskt är av det slaget att de just kunde vara de mindre begreppsmässiga enheter eller undergrupper som nominalen med *i* naturligt kunde uppdelas i. Exempel på nominal med *om* är t.ex. *amning*, *fritid*, *inläring*, *vitlök* och sammansättningarna *panikångest*, *spädbarnsdöd* och *ägarstyrning*. Av fallen med *i* och *om* är det inte många exempel ur konkordanserna som kan kopplas ihop inbördes, förutom kanske begreppen *psykiatri* och *panikångest*. Man kan t.ex. *forska i psykiatri om panikångest*. Men man kan inte låta prepositionerna byta plats och **forska om psykiatri i panikångest*. Det här exemplet får utgöra en illustration till vad man utgående från verbet *forska* kan utläsa om de inbördes semantiska relationerna mellan prepositionerna *i* och *om* när nominalet står i artikellös form. Också prepositionen *kring* kan stå med nominalet i artikellös form. Ett sådant exempel ur konkordanserna är *forska kring äggstocks-cancer* (P95).

Konkordans	i	kring	om	på	Summa
P96	0	3	0	0	3
P95	0	2	2	1	5
GP94	0	1	0	0	1
DN 87	0	5	1	0	6
P76	0	0	0	0	0
P65	0	0	0	0	0
FoF	0	0	0	0	0
SnP	0	0	0	0	0
Summa	0	11	3	1	15

Tabell 3. Nominalen i obestämd form pluralis

Enligt tabellen ovan står nominalen i obestämd form pluralis i huvudsak tillsammans med prepositionen *kring*. De övriga prepositionerna förefaller att vara försumbara. Detta är inte särskilt oväntat. Prepositionen *kring*, som har mera av egen betydelse än prepositionerna *i* och *om*, betyder ju 'omkring' och används med fördel till verbet *forska* när man inte kan eller behöver vara exakt. Ett exempel ur konkordanserna på detta är t.ex. *forska kring bullerskador*.

<i>Konkordans</i>	<i>i</i>	<i>kring</i>	<i>om</i>	<i>på</i>	<i>Summa</i>
P96	2	0	1	0	3
P95	4	1	1	0	6
GP94	1	1	0	0	2
DN 87	1	0	0	0	1
P76	0	0	0	0	0
P65	0	0	0	0	0
FoF	0	0	2	0	2
SnP	0	0	0	0	0
<i>Summa</i>	8	2	4	0	14

Tabell 4. *Nominalen i bestämd form singularis*

Som framgår av tabellen ovan står nominalen till verbet *forska* i bestämd form singularis främst i prepositionsfraser inledda med *i*. På andra plats står prepositionsfraser inledda av *om*. I det här fallet toppas listan av samma prepositioner som i tabell 2, där nominalen stod i artikellös form. Det intressanta är att man här liksom i fallet med nominalen i artikellös form, kan se ett inbördes semantiskt samband mellan de nominal som står med *i* och de nominal som står med *om*, även om det semantiska sambandet här inte är av identiskt samma slag som i det förra fallet. Där bestod nominalfraserna av generella, icke-räkningsbara substantiv på semantiskt två olika nivåer. Här är substantiven i nominalfraserna både specifika och räkningsbara. De åtta nominalen med prepositionen *i* ur konkordanserna ovan är *fenomenet*, *frågan*, *mordfallet*, *saken*, *ålderdomsprocessen* och *ämnet* (3 ggr). De fyra nominalen med prepositionen *om* är *bakgrunden*, *brevet*, *G-cellen* och *ozonproblemet*. Den semantiska skillnaden mellan de åtta beläggen med *i* och de fyra med *om* är att de förra är mer generella i betydelsen och de senare mer specifika. Det rör sig inte om hyponymirelationer i det här fallet, men de nominal som står tillsammans med *i* har ett större betydelseomfång än de som står tillsammans med *om*.

Tabellerna 5 och 6 uppftar bara två förekomster vardera. De tillför egentligen ingenting nytt i det här sammanhanget, men de är medtagna för att de trots allt säger någonting om transitiviteten.

<i>Konkordans</i>	<i>i</i>	<i>kring</i>	<i>om</i>	<i>på</i>	<i>Summa</i>
P96	0	0	0	0	0
P95	1	0	0	0	1
GP94	1	0	0	0	1
DN 87	0	0	0	0	0
P76	0	0	0	0	0
P65	0	0	0	0	0
FoF	0	0	0	0	0
SnP	0	0	0	0	0
<i>Summa</i>	2	0	0	0	0

Tabell 5. *Nominalen i obestämd form singularis*

Konkordans	i	kring	om	på	Summa
P96	0	0	0	0	0
P95	0	0	0	0	0
GP94	0	0	1	0	1
DN 87	0	0	0	0	0
P76	1	0	0	0	1
P65	0	0	0	0	0
FoF	0	0	0	0	0
Snp	0	0	0	0	0
Summa	1	0	1	0	2

Tabell 6. Nominalen i bestämd form pluralis

Av tabellerna 2–6 ovan visar det sig att de intressanta prepositionerna vid verbet *forska* är *i* och *om*. Mellan dem finns en klar tendens till semantisk distribution. Prepositionen *i* tenderar att kombineras med generella nominal med större betydelseomfång medan prepositionen *om* däremot tenderar att kombineras med mer specifika nominal. Överlappningar finns. Prepositionen *i* kan också användas med specifika nominal, som framgår av tabell 4 där nominalen står i bestämd form singularis. Men tendensen är ändå tydlig. Prepositionen *på* förekommer bara i tabell 2 och 3 med ett belägg vardera. Det är i konstruktionerna *forska på zebrafisk* och *forska på konstfibrer*. Det är givetvis svårt att dra några slutsatser utgående från två belägg, men om man ändå tillåter sig att ställa de här två beläggen mot den tidigare redovisade tendensen i fråga om fördelningen av *i* och *om* kan man kanske ändå försiktigt sluta sig till att prepositionen *på* konkurrerar främst med *om*. Både *zebrafisk* och *konstfibrer* är specifika nominal. Med prepositionen *kring* får konstruktionen en vidare betydelse och har då innebörden 'forska omkring ngt' eller 'forska i anslutning till ngt'. Prepositionen *kring* är därför inte helt jämförbar med de andra prepositionerna även om man kan använda samma slag av nominal med *kring* som med prepositionerna *i*, *om* och *på*.

3 Modell för en lexikografisk presentation av konstruktionerna *forska i ngt*, *forska kring ngt*, *forska om ngt* och *forska på ngt*

Figur 1 är ett utdrag ur ordboksartikeln *forska*. Det kan ses som en modell för presentation av konstruktioner som överlappar varandra i användning. Här har enbart de aktuella konstruktionerna medtagits. De är formaliserade och står i smal fet kursiv. I den formen fungerar de som visuella ingångar till de efterföljande textraderna, dvs. till den s.k. baktextern där konstruktionerna behandlas. Till dessa formaliserade konstruktioner har exempelmeningar fogats samt en del kommentarer. Både exempelmeningarna och kommentarerna tjänar som förklaringar till hur fraserna och konstruktionerna ska tolkas och användas. Exempelmeningarna står i rak brödstil och kommentarerna i petit. De tre första konstruktionerna *forska i ngt*, *forska om ngt* och *forska på ngt* överlappar delvis varandra. Konstruktionerna presenteras här i den ordning som de griper in i varandra. Den

udda konstruktionen *forska kring ngt* står däremot på grund av sin betydelse i en kategori för sig och faller utanför det här resonemanget.

forska i ngt vanl. om generellt ämnesområde hon började ~ i genetik och har ~t i ämnet i flera år; ibl. äv. om specifikt ämnesområde, vanl. i sing. hon ~r i äggstockscancer; många av dem som ~r i åldrandeprocessen letar bara efter problem; *forska om ngt* vanl. om specifikt ämnesområde hon ~r om äggstockscancer; många av dem som ~r om åldrandeprocessen letar ...; japanerna började ~ om konstfibrer redan på 60-talet; *forska på ngt*. ny anv., ngt vard., som alternativ till *forska om* hon ~r på äggstockscancer; många av dem som ~r på åldrandeprocessen letar ...; japanerna började ~ på konstfibrer ...; *forska kring ngt* i vidare bet. hon har ~t mycket kring (i anslutning till) äggstockscancer; många av dem som ~r kring (omkring) åldrandeprocessen letar ...; japanerna började ~ kring konstfibrer ...;

Figur 1

Av artikelutdraget i Figur 1 framgår det att följande argument kan beaktas vid utformningen av artiklar där konstruktionerna överlappar varandra:

- **Generell betydelse går före specifik betydelse**

Konstruktionen *forska i ngt* är den semantiskt mest generella av de tre överlappande konstruktionerna. Det är därför lämpligt att placera denna konstruktion först. Efter själva konstruktionen i formaliserad form följer sedan en kommentar. Den inleds med förkortningen "vanl." och fortsätter med anmärkningen "om generellt ämnesområde". Kommentaren anger att konstruktionen *forska i ngt* framför allt används tillsammans med generella substantiv som t.ex. *genetik*, som förekommer i exemplet. I kommentaren har den något vaga grammatiska termen generella substantiv ersatts av "om generellt ämnesområde". Nästa kommentar i anslutning till *forska i ngt* är "ibl. äv. om specifikt ämnesområde". Den anger att det även är möjligt att använda prepositionen *i* vid specifika substantiv. Den möjligheten exemplifieras här med sammansättningarna *äggstockscancer* och *åldrandeprocessen*. Substantiv i obestämd form pluralis förekommer inte i konkordanserna med prepositionen *i*. Därför har anmärkningen "vanl. i sing." fogats till kommentaren. Se Tabell 3.

Nästa konstruktion *forska om ngt* är den konstruktion som främst ska jämföras med konstruktionen *forska i ngt*. Den är i motsats till den föregående framför allt förbehållen konstruktioner med specifika substantiv, vilket anges i kommentaren "vanl. om specifikt ämnesområde". Exempel på sådana specifika substantiv är de båda substantiven *äggstockscancer* och *åldrandeprocessen*, som ju också kan stå med prepositionen *i*. Substantivet *konstfibrer* står i belägget i konkordanserna med *på* (P95), men kan naturligtvis också användas med *om* i egenskap av specifikt substantiv.

- **Vid överlappning används samma exempel vid de berörda konstruktionerna**

Att de tre konstruktionerna *forska i ngt*, *forska om ngt* och *forska på ngt* överlappar varandra i användning visas främst med hjälp av exemplen. Exemplet med *äggstockscancer* och *åldrandeprocessen* används sålunda vid alla tre konstruktionerna. I dessa exempel är det bara prepositionerna som bytts ut. Exemplet illustrerar därmed överlappningen mellan konstruktionerna. Exemplet med *konstfibrer* förekommer vid konstruktionerna *forska om ngt* och

forska på ngt, men inte vid konstruktionen *forska i ngt*. Det enda exempel som inte upprepas är det första med substantivet *genetik*. Det kan inte användas med någon annan preposition än *i*.

- **Ny användning beaktas**

Konstruktionen *forska på ngt* står sist i raden av överlappande konstruktioner. Den kan användas alternativt med konstruktionen *forska om ngt*. Prepositionen *på* är en förhållandevis ny preposition i det här sammanhanget och den förekommer inte heller lika frekvent i konkordanserna som de övriga prepositionerna. Jämför Tabell 1. Man kan fråga sig hur man ska ställa sig till en klart konstaterad, men ändå relativt ny förändring i språkbruket som den här. Prepositionen *på* fungerar här som ett slags enhetspreposition. Den ersätter *om* och kan i vissa fall även ersätta *i*. Allmänt gäller att de konstruktioner och fraser som tas med i Svensk konstruktionsordbok ska vara belagda i svenskt allmänspråk. Konstruktionen *forska på ngt* finns belagd i flera konkordanser under en period av ca tio år. Den anses av det skälet tillräckligt etablerad för att numera uppfattas som gångbar i svenskt allmänspråk. Konstruktionen har förmodligen en något begränsad användning stilistiskt, vilket är svårt att få en nyanserad uppfattning om enbart genom att studera konkordanserna. Konstruktionen *forska på ngt* har här i artikelutdraget försetts med bruklighetsbeteckningarna ”ny anv.” och ”ngt vard.” De får vid sidan av de mer eller mindre implicita förklaringarna, som man själv måste kunna utläsa ur exempen, tjäna som en liten vägledning för språkbrukarna.

- **Udda konstruktioner sist**

Konstruktionen *forska kring ngt* faller på grund av sin betydelse utanför samspelet mellan de tre andra konstruktionerna. Den är en udda konstruktion och placeras därför naturligt sist. Här används samma exempel som för de övriga konstruktionerna, men betydelsen hos dem är inte exakt den samma. Det framgår av kommentaren ”i vidare bet.”, som står direkt efter den formaliserade konstruktionen. Själva betydelseangivelseerna står inom parentes efter *kring* i exempen.

Som framgår av Figur 1 kan en ordboksartikel inte reflektera allt det tankearbete som artikel-skrivandet bygger på. En ordboksanvändare kan inte heller på det minimala utrymme som en ordboksartikel har få all den information som undersökningar av den typ som här presenteras ger. Men med en genomtänkt presentation baserad på de argument som här lyfts fram kan en ordboksartikel förhoppningsvis ändå ge en någorlunda rättvisande bild av det aktuella språkbruket.

Litteratur

Hopper, P. J. & Thompson, S. A. 1980: Transitivity in grammar and discourse. *Language* 56, 251–299.

